

Šikanovanie v základných a stredných školách z pohľadu žiakov základných a stredných škôl.

PhDr. Marianna Pétiová, PhD.,
CVTI SR Bratislava

Anotácia: V článku sú prezentované výsledky výskumu realizovaného v roku 2014 zameraného na výskyt šikanovania v základných a stredných školách, jeho najčastejšie prejavy a skúsenosti žiakov s elektronickým šikanovaním. Výsledky sú porovnávané s údajmi z roku 2005, pričom je pozornosť venovaná aj komparácii v rámci jednotlivých typov škôl.

Kľúčové slová: šikanovanie, obeť šikanovania, svedok, agresor, žiaci základných a stredných škôl, elektronické šikanovanie

Úvod

Šikanovanie patrí v súčasnosti k častým problémom vyskytujúcim sa najmä v školskom prostredí. Väčšina pedagógov si situáciu uvedomuje a vie že je nutné, aby sa týmto problémom zaoberali. Okrem toho je dôležité naučiť deti tieto závažné problémy riešiť a upozorniť agresora na dôsledky jeho správania. Mnohí odborníci zastávajú názor, že na rozvoji šikanovania a agresívneho správania má veľký podiel súčasná spoločenská klíma, zmeny v rebríčku uznávaných hodnôt, rastúci egoizmus jednotlivcov a rozpad rodinných a skupinových väzieb. Touto závažnou problematikou sa zaoberá metodické usmernenie č. 7/2006-R z 28. marca 2006 k prevencii a riešeniu šikanovania žiakov v školách a školských zariadeniach. Šikanovanie je v ňom definované ako „akékoľvek správanie žiaka alebo žiakov, ktorých zámerom je ublíženie inému žiakovi alebo žiakom, prípadne ich ohrozenie alebo zastrasovanie. Ide o cielené a opakované použitie násilia voči takému žiakovi alebo skupine žiakov, ktorí sa z najrôznejších dôvodov nevedia alebo nemôžu brániť. Šikanovanie sa prejavuje v rôznych podobách, ktoré môžu mať následky na psychickom a fyzickom zdraví. Podstatnými znakmi šikanovania sú:

- a) úmysel bezprostredne smerujúci k fyzickému alebo psychickému ublíženiu druhému,
- b) agresia jedného žiaka alebo skupiny žiakov,
- c) opakované útoky,
- d) nevyrovnaný pomer síl medzi agresorom a obeťou.

Šikanovanie sa prejavuje v priamej podobe: fyzickými útokmi, urážlivými prezývkami, nadávkami, posmechom, tvrdými príkazmi agresora vykonať určitú vec proti vôli obeť, odcudzením vecí a pod. Šikanovanie sa môže prejavovať i v nepriamej podobe, napr. prehliadaním a ignorovaním obeť (Metodické usmernenie č. 7/2006-R, s. 1).

Výskumná úloha „Šikanovanie v základných a stredných školách“ nadväzuje na výskum, ktorý zamestnanci Oddelenia prevencie a výskumov v oblasti mládeže CVTI SR riešili v rokoch 2005 a 2014. Jeho cieľom je zistiť, aká je súčasná situácia a aké zmeny nastali v oblasti šikanovania v školskom prostredí za sledované obdobie.

Do výskumu zameraného na výskyt šikanovania v základných a stredných školách sa zapojilo 2 223 respondentov. Dotazníky vyplnilo 998 (44,9%) chlapcov a 1 225 (55,1%) dievčat. Výskum bol realizovaný v 7., 8 a 9. ročníkoch základných škôl a v 1., 2. a 3. ročníkoch stredných škôl. Zúčastnili sa ho žiaci vo veku od 13 do 18 rokov, pričom najviac opýtaných

malo 14 (22,9%) a 15 (19,4%) rokov. V nižšom počte vyplnili dotazníky aj žiaci vo veku 13 (15,0%), 16 (16,0%), 17 (15,2%) a 18 rokov (11,5%).

Až 1 236 (55,6%) opýtaných patrilo k žiakom základných škôl. V podsúbore stredoškolákov (987) mali väčšiu prevahu žiaci stredných odborných škôl (569-57,6%) než gymnazisti (418-42,4%).

Najviac respondentov žilo v obciach s počtom obyvateľov od 2 001 do 10 000 (28,4%) a v obciach s počtom obyvateľov nižším než 2 000 (27,6%). Necelá pätina opýtaných pochádzala z miest s počtom obyvateľov od 10 001 do 50 000 (18,4%). V najnižšom počte sa výskumu zúčastnili žiaci základných a stredných škôl s trvalým bydliskom v mestách počtom obyvateľov od 50 001 do 100 000 (13,9%) a z veľkomiest (11,7%).

Najvyšší počet opýtaných žil v Trenčianskom (13,0%), Bratislavskom (12,9%), Banskobystrickom (12,8%), Prešovskom (12,7%) a Žilinskom kraji (12,6%). Približne rovnaký počet respondentov pochádzal z Trnavského a Nitrianskeho kraja (zhodne po 12,2%) a najnižšie zastúpenie vo mali vo výskumnom súbore opýtaní s trvalým bydliskom v Košickom kraji (11,6%).

1. Šikanovanie a jeho výskyt v školskom prostredí

1.1. Osobné skúsenosti žiakov so šikanovaním a prejavmi násillia

Pojem „šikanovanie“ vystihuje akékoľvek konanie jedinca alebo celej skupiny, ktorého cieľom je ublížiť niekomu, ohroziť ho alebo inak zastrašiť. Žiadne skúsenosti so šikanovaním nemala viac než tretina (35,4%) opýtaných. Obetou tohto sociálno-patologického javu sa stalo 21,2% žiakov základných a stredných škôl a k agresorom patrilo 9,8% respondentov. Viac než polovica (55,5%) opýtaných bola svedkom šikanovania a prejavov násillia.

So šikanovaním nemala žiadne skúsenosti viac než tretina chlapcov (35,6%) aj dievčat (35,1%). Svedkami tohto negatívneho javu boli častejšie dievčatá (56,6%, chlapci: 54,1%), zatiaľ čo chlapci patrili vo výrazne vyššom počte k agresorom (chlapci: 14,2%, dievčatá: 6,3%). Obetou násillia sa stala približne pätina opýtaných v oboch podsúboroch (chlapci: 21,6%, dievčatá: 20,9%). Chlapci boli omnoho častejšie agresormi, zatiaľ čo dievčatá zažili tento spoločensky negatívny jav najmä z pozície svedka.

So šikanovaním sa ešte nikdy nestretlo 44,7% najmladších respondentov, viac ako tretina žiakov základných a stredných škôl vo veku 14 (33,7%), 15 (37,4%), 16 (37,1%) a 18 rokov (30,5%), pričom rovnako odpovedala menej než tretina sedemnásťročných opýtaných (28,0%). Obetami šikanovania sa stali najmä žiaci základných škôl vo veku 13 (24,0%) a 14 rokov (24,1%, 15 rokov: 20,9%, 16 rokov: 17,8%, 17 rokov: 19,9%, 18 rokov: 18,4%). K agresorom patrili v najvyššom počte najstarší respondenti (18 rokov: 11,3%, 17 rokov: 10,7%, 16 rokov: 9,4%, 15 rokov: 10,8%, 14 rokov: 9,3%, 13 rokov: 7,8%). Svedkami tohto sociálno-patologického javu sa stali opýtaní vo veku 17 (62,8%) a 18 rokov (59,8%, 16 rokov: 54,7%, 15 rokov: 53,6%, 14 rokov: 57,2%, 13 rokov: 45,3%). Prezentované zistenia potvrdili, že najmenej skúseností so šikanovaním mali šestnásťroční žiaci. Obetami boli najčastejšie opýtaní vo veku 13 a 14 rokov, zatiaľ čo k agresorom patrili najstarší respondenti.

So šikanovaním sa nikdy nestretli najmä žiaci žijúci v Prešovskom (42,8%) a Košickom kraji (40,1%). K obetiam patrili najčastejšie opýtaní pochádzajúci z Bratislavského (25,9%) a Nitrianskeho kraja (24,3%), pričom v najnižšej miere uvádzali tieto negatívne osobné skúsenosti žiaci základných a stredných škôl s trvalým bydliskom v Prešovskom (16,6%) a Košickom kraji (16,3%). Svedkami tohto násilného správania boli najmä respondenti pochádzajúci z Nitrianskeho (59,9%), Bratislavského (57,0%), Trenčianskeho (57,4%) a Žilinského kraja (57,9%) a k agresorom, ktorí ubližovali iným, patrili v najvyššom počte opýtaní z Trnavského (12,1%) a Banskobystrického kraja (12,0%). Z uvedených výsledkov výskumu vyplynulo, že najviac skúseností so šikanovaním z pozície obete mali mladí

obyvatelia Bratislavského a Nitrianskeho kraja, pričom najlepšia situácia bola zistená u respondentov s trvalým bydliskom v Prešovskom a Košickom kraji.

Tabuľka 1 *Výskyt šikanovania podľa krajov*

Prejavy násillia	BA	TT	TN	NR	ŽI	BB	PO	KO
obeť	25,9	23,9	22,8	24,3	20,1	19,1	16,6	16,3
agresor	10,5	12,1	9,0	7,4	10,8	12,0	8,8	7,8
svedok	57,0	55,5	57,4	59,0	57,9	52,7	51,2	51,8
nemá skúsenosti	31,8	34,9	33,9	31,6	32,7	35,7	42,8	40,1

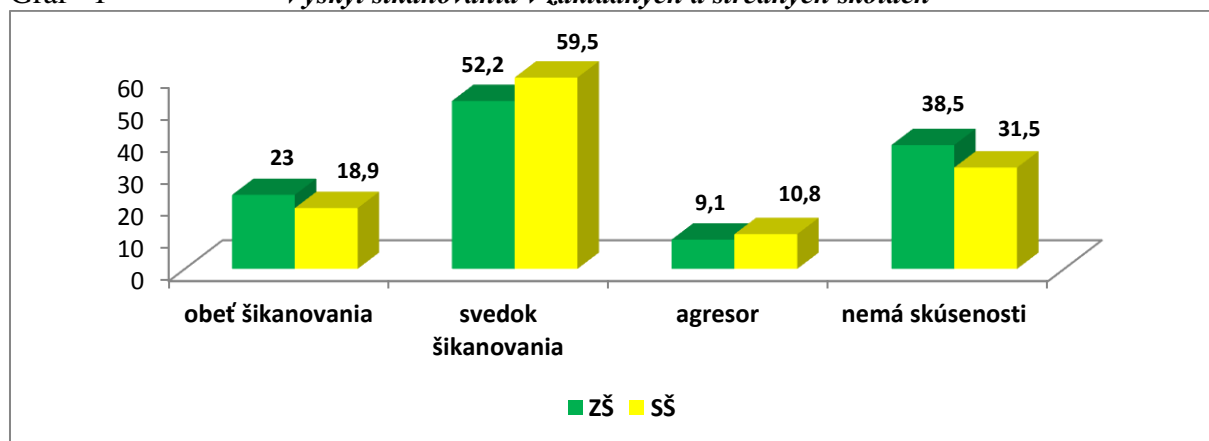
Poznámka: Súčet presahuje 100%, pretože respondenti mohli odpovedať prostredníctvom viacerých možností.

So šikanovaním sa ešte nikdy nestretli opýtaní žijúci v úplných rodinách (36,4%, neúplné rodiny: 31,8%, doplnené rodiny: 33,7%). Obeťami šikanovania boli najmä žiaci z doplnených (24,4%) a neúplných rodín (23,1%, úplné rodiny: 20,3%). Svedkami šikanovania inej osoby sa stali respondenti pochádzajúci z neúplných rodín (57,5%, doplnené rodiny: 55,1%, úplné rodiny: 55,0%) a k agresorom patrili opýtaní z doplnených rodín (10,7%, neúplné rodiny: 9,9%, úplné rodiny: 9,7%). Z prezentovaných výsledkov výskumu vyplynulo, že najviac skúseností so šikanovaním z pozície obeť aj agresora mali respondenti žijúci v doplnených rodinách, pričom k svedkom patrili najmä žiaci základných a stredných škôl, ktorých vychovával len jeden z rodičov. Najmenej skúseností s týmto negatívnym javom mali opýtaní žijúci v úplných rodinách.

Porovnanie údajov za základné a stredné školy

Komparácia zistených dát ukázala, že žiadne skúsenosti šikanovaním a inými prejavmi násillia nemali najmä žiaci základných škôl (38,5%, SŠ: 31,5%). Stredoškólači boli vo vyššom počte svedkami tohto negatívneho javu (SŠ: 59,5%, ZŠ: 52,2%) a častejšie patrili aj k agresorom, ktorí ubližovali iným osobám (SŠ: 10,8%, ZŠ: 9,1%). Obeťou šikanovania sa stalo 23,0% žiakov základných škôl a necelá patina (18,9%) stredoškólačov. Prezentované zistenia potvrdili, že obeťami tohto negatívneho javu boli častejšie žiaci základných škôl, avšak stredoškólači vo vyššej miere patrili nielen k svedkom, ale i k agresorom.

Graf 1 *Výskyt šikanovania v základných a stredných školách*

Poznámka: Súčet presahuje 100%, pretože respondenti mohli odpovedať prostredníctvom viacerých možností.

Porovnanie údajov za roky 2005 a 2014

Porovnanie dát ukázalo, že od roku 2005 výrazne klesol počet opýtaných, ktorí sa doteraz so šikanovaním nestretli (2005: 50,8%, 2014: 35,4%). Zvýšil sa počet respondentov, ktorí patrili k obeťom (2005: 13,0%, 2014: 21,2%), svedkom (2005: 41,6%, 2014: 55,5%) aj agresorom (2005: 4,6%, 2014: 9,8%). Prezentované zistenia potvrdili výrazný nárast šikanovania v základných a stredných školách.

Tabuľka 2 *Šikanovanie v školskom prostredí*

Šikanovanie	2005	2014
obeť šikanovania	13,0	21,2
svedok šikanovania	41,6	55,5
agresor	4,6	9,8
so šikanovaním nemá skúsenosti	50,8	35,4

Poznámka: Súčet presahuje 100%, pretože respondenti mohli odpovedať prostredníctvom viacerých možností.

1.2 Miesto šikanovania

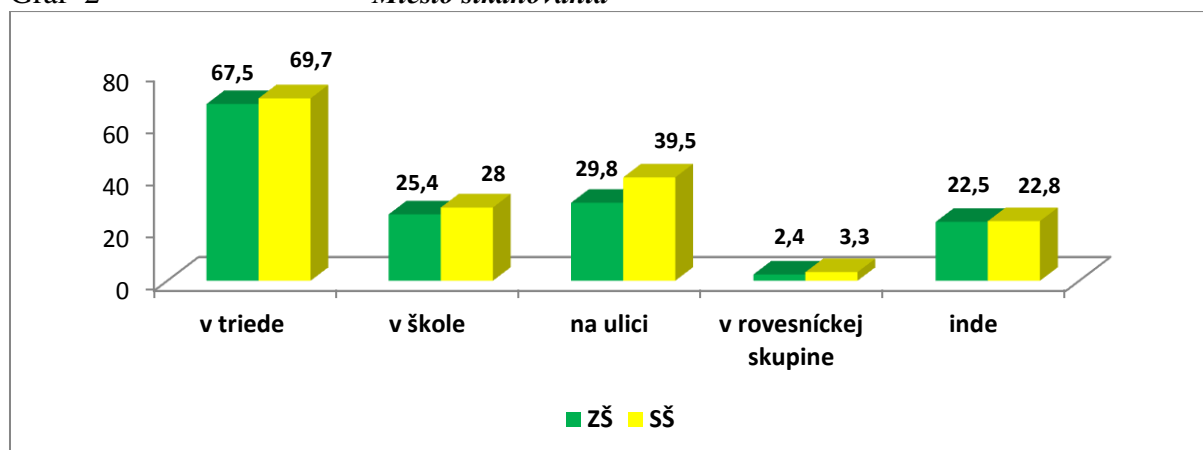
Šikanovanie sa môže odohrávať v rôznom prostredí, pričom v školskom prostredí býva najčastejšie realizované v miestach, ktoré sú málo kontrolované pedagógmi. Na túto otázku odpovedali iba respondenti (1 443), ktorí šikanovanie zažili. V triede získalo tieto negatívne skúsenosti až 68,5% opýtaných a v budove školy (na chodbe, na toaletách, v telocvični, v šatni, na školskom dvore a pod) uviedlo prejavy násillia 26,6% žiakov základných a stredných škôl. Viac ako tretina (34,3%) respondentov sa so šikanovaním stretla na ulici a z iného prostredia (v inej škole, na internete, v autobuse, na diskotéke) malo tieto skúsenosti 22,7% respondentov. Len 2,8% opýtaných zažilo túto nepríjemnú situáciu v rovesníckej skupine.

Porovnanie údajov za základné a stredné školy

Komparácia zistení ukázala, že stredoškôláci zažili prejavy šikanovania častejšie v triede (SŠ: 69,7%, ZŠ: 67,5%), v škole (SŠ: 28,0%, ZŠ: 25,4%), na ulici (SŠ: 39,5%, ZŠ: 29,8%) a v partii rovesníkov (SŠ: 3,3%, ZŠ: 2,4%). Približne rovnaký počet respondentov v oboch skupinách sa s týmto sociálno-patologickým javom stretol v inom prostredí (ZŠ: 22,5%, SŠ: 22,8%). Prezentované údaje potvrdili, že viac skúseností so šikanovaním mali žiaci stredných škôl, ktorí tieto prejavy zažili v triede, v škole, na ulici a v rovesníckej skupine, zatiaľ čo rovnaký počet opýtaných z oboch typov škôl sa týmto sociálno-patologickým javom stretol inde.

Graf 2

Miesto šikanovania

Poznámka: Súčet presahuje 100%, pretože respondenti mohli odpovedať prostredníctvom viacerých možností.

Porovnanie údajov za roky 2005 a 2014

Porovnanie zistení ukázalo, že od roku 2005 klesol počet respondentov, ktorí zažili šikanovanie v škole (2005: 28,5%, 2014: 26,6%), v rovesníckej skupine (2005: 14,1%, 2014: 2,8%), v inom prostredí (2005: 23,6%, 2014: 22,7%) a doma (2005: 3,8%, 2014: 0). V roku 2014 získali žiaci základných a stredných škôl vo vyššom počte tieto negatívne skúsenosti v triede (2005: 39,1%, 2014: 68,5%) a na ulici (2005: 23,8%, 2014: 34,3%). Zistené údaje potvrdili výrazný nárast prejavov násillia v triedach.

Tabuľka 3 *Miesto šikanovania- údaje za roky 2005 a 2014*

Miesto šikanovania	2005	2014
trieda	39,1	68,5
škola, ale mimo triedy	28,5	26,6
ulica	23,8	34,3
rovesnícka skupina	14,1	2,8
inde	23,6	22,7
doma	3,8	0

Poznámka: Súčet presahuje 100%, pretože respondenti mohli odpovedať prostredníctvom viacerých možností.

1.3 Osoba, ktorá bola o šikanovaní informovaná

Šikanovanie patrí medzi závažné sociálno-patologické javy a odhaliť agresora býva ťažké. Obeť aj svedkovia majú často strach, že informovaním dospelých situáciu ešte zhoršia a nechcú o tom, čo sa stalo, vôbec rozprávať. Pre rodičov a učiteľov, ktorí sa daným problémom zaoberajú je dôležité, aby si získali dôveru svedkov aj obetí šikanovania, prelomili bariéru strachu a mlčania a vytvorili im dostatočnú psychickú podporu, ktorá im zabezpečí dostatok objektívnych dôkazov a pomôže situáciu vyriešiť.

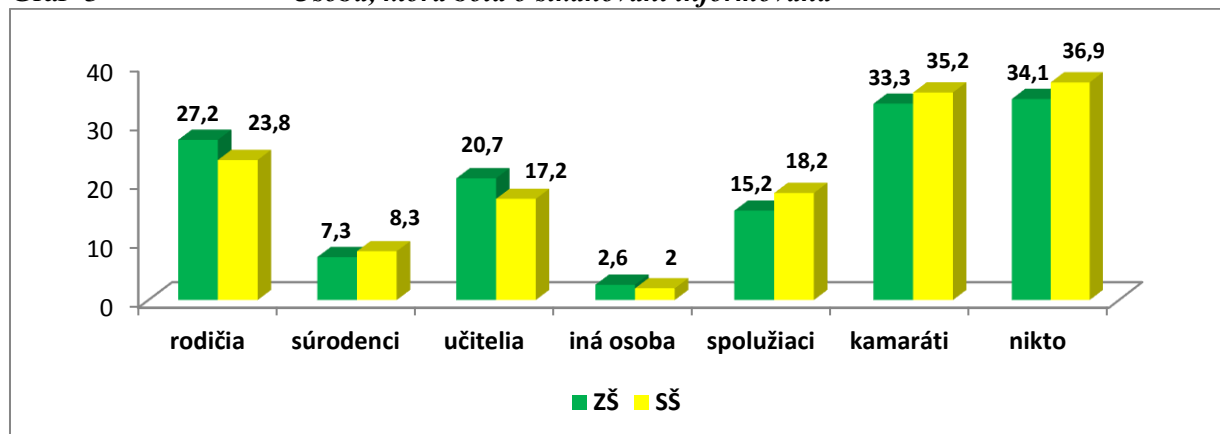
Aj na túto otázku odpovedali iba žiaci základných a stredných škôl (1 443), ktorí mali skúsenosti so šikanovaním. Z ich odpovedí vyplynulo, že najvyšší počet opýtaných o týchto negatívnych zážitkoch nepovedal nikomu (35,4%), prípadne sa respondenti zdôverili svojim kamarátom (34,2%). Rodičov o pomoc požiadala štvrtina (25,6%) žiakov základných a stredných škôl, 19,1% opýtaných informovalo o tom svojich učiteľov, 16,6% respondentov sa poradilo so spolužiakmi a 7,8% žiakov základných a stredných škôl o tom porozprávalo svojim súrodencom. Iba 2,3% opýtaných požiadalo o pomoc inú osobu, pričom najčastejšie uvádzali svojich priateľov, priateľky, starých rodičov alebo školských psychologov.

Chlapci si výrazne častejšie tieto negatívne zážitky nechávali pre seba (chlapci: 45,0%, dievčatá: 27,7%), zatiaľ čo dievčatá sa predovšetkým zdôverili svojim kamarátkam (dievčatá: 37,5%, chlapci: 30,0%). Okrem toho dievčatá vo vyššom počte povedali o šikanovaní rodičom (dievčatá: 30,6%, chlapci: 19,5%), súrodencom (dievčatá: 9,1%, chlapci: 6,2%), učiteľom (dievčatá: 22,1%, chlapci: 15,3%) a spolužiakom (dievčatá: 18,9%, chlapci: 13,9%) 6,2%). S inou osobou sa poradil približne rovnaký počet respondentov v oboch skupinách (dievčatá: 2,6%, chlapci: 2,1%). Prezentované zistenia ukázali, že dievčatá o šikanovaní hovorili vo výrazne vyššom počte nielen s najbližšími príbuznými, ale i s rovesníkmi a pedagógmi, zatiaľ čo chlapci si tieto negatívne zážitky predovšetkým nechávali len pre seba.

Porovnanie údajov za základné a stredné školy

Komparácia zistení potvrdila, že žiaci stredných škôl sa o šikanovaní najčastejšie porozprávali s kamarátmi (SŠ: 35,2%, ZŠ: 33,3%), so spolužiakmi (SŠ: 18,2%, ZŠ: 15,2%), so súrodencami (SŠ: 8,3%, ZŠ: 7,3%), prípadne si tieto nepríjemné zážitky nechali len pre seba a nepovedali o nich nikomu (SŠ: 36,9%, ZŠ: 34,1%). Žiaci základných škôl sa častejšie poradili s rodičmi (ZŠ: 27,2%, SŠ: 23,8%), s učiteľmi (ZŠ: 20,7%, SŠ: 17,2%) alebo s inou osobou (ZŠ: 2,6%, SŠ: 2,0%). Prezentované zistenia potvrdili, že žiaci základných škôl častejšie hľadali pomoc u dospelých (rodičov, učiteľov a iných osôb), zatiaľ čo stredoškólači sa zdôverili najmä rovesníkom (kamarátom, spolužiakom, súrodencom), prípadne o týchto nepríjemných zážitkoch nepovedali nikomu.

Graf 3

Osoba, ktorá bola o šikanovaní informovaná

Poznámka: Súčet presahuje 100%, pretože respondenti mohli odpovedať prostredníctvom viacerých možností.

Porovnanie údajov za roky 2005 a 2014

Oproti zisteniam z roku 2005 klesol počet respondentov, ktorí o šikanovaní povedali svojim súrodencom (2005: 14,1%, 2014: 7,8%) alebo inej osobe (2005: 3,6%, 2014: 2,3%). Zvýšil sa počet opýtaných, ktorí sa o tejto zlej skúsenosti nepovedali nikomu (2005: 27,0%, 2014: 35,4%). Zároveň stúpol aj počet žiakov základných a stredných škôl, ktorí sa s týmito nepríjemnými zážitkami zdôverili rodičom (2005: 21,7%, 2014: 25,6%), kamarátom (2005: 27,8%, 2014: 34,2%) a spolužiakom (2005: 5,6%, 2014: 16,6%). Nezmenil sa iba počet opýtaných, ktorí o šikanovaní povedali učiteľom (2005: 19,5%, 2014: 19,1%).

Tabuľka 4 *Osoba, ktorá bola o šikanovaní informovaná – údaje za roky 2005 a 2014*

Osoba, ktorá bola o šikanovaní informovaná	2005	2014
rodičia	21,7	25,6
súrodenci	14,1	7,8
učitelia	19,5	19,1
kamaráti	27,8	34,2
spolužiaci	5,6	16,6
nikto	27,0	35,4
iná osoba	3,6	2,3

Poznámka: Súčet presahuje 100%, pretože respondenti mohli odpovedať prostredníctvom viacerých možností

1.5 Riešenie šikanovania

Problému šikanovania je potrebné venovať vždy dostatočnú pozornosť, najmä ak sa vyskytne v triednom kolektíve. Učiteľ v tomto prípade nesmie situáciu zľahčovať a bagatelizovať, ale snažiť sa vyriešiť ju čo najlepšie a v čo najkratšom čase. V skupine respondentov, ktorí šikanovanie zažili (1 443), až 40,3% respondentov uviedlo, že situácia sa ďalej neriešila a 10,1% opýtaných sa priznalo, že prejavy násilia stále pokračujú. Odpoveď, že šikanovanie sa neriešilo, pretože sa obeť a svedkovia báli ešte väčších problémov a nikomu to nepovedali, uviedlo 14,7% žiakov základných a stredných škôl. Na otázku odpovedalo kladne 34,9% respondentov.

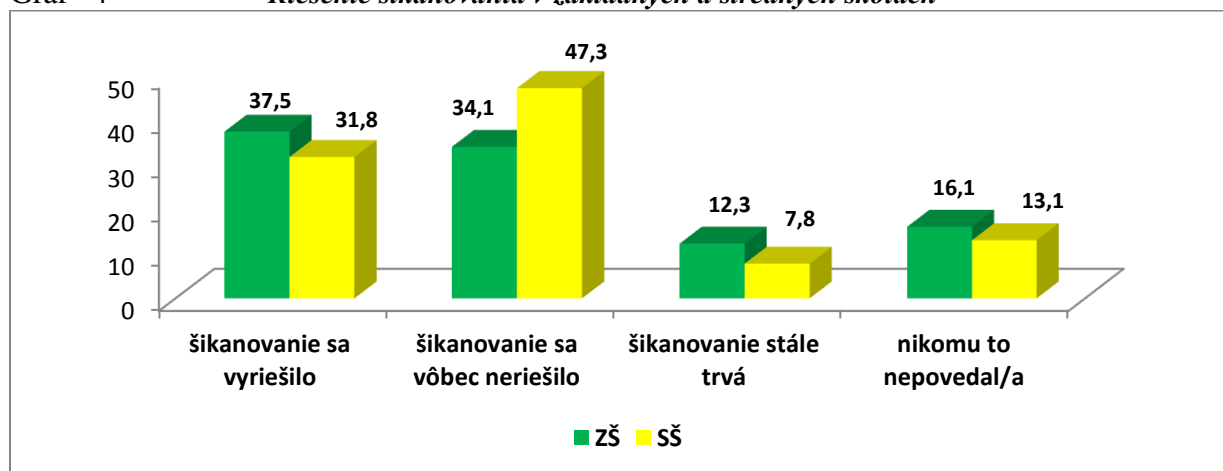
Riešením šikanovania sa najčastejšie zaoberal triedny učiteľ a rodičia obeť. Z odpovedí respondentov vyplynulo, že najčastejším spôsobom riešenia závažnejších prejavov násilia bol dohovor agresorovi zo strany vedenia školy, triedneho učiteľa alebo školského psychológa, avšak niektoré prípady boli riešené aj v spolupráci s príslušníkmi Policajného zboru. Najčastejším trestom za šikanovanie bolo pokarhanie triedneho učiteľa, riaditeľa školy alebo agresor dostal zníženú známku zo správania. Malá časť žiakov základných a stredných škôl riešila situáciu bez pomoci dospelých, len v rámci rovesníckej partie a to najmä fyzickým

napadnutím agresora kamarátmi obeť. Šikanovanie len v malom počte skončilo odchodom na inú školu, prípadne sa situácia zmenila a z obeť a agresora sa neskôr stali kamaráti.

Porovnanie údajov za základné a stredné školy

Názor, že šikanovanie sa už vyriešilo, prezentovali častejšie žiaci základných škôl (ZŠ: 37,5%, SŠ: 31,8%), ktorí zároveň vo vyššej miere upozorňovali na skutočnosť, že násilie stále pokračuje (ZŠ: 12,3%, SŠ: 7,8%). Stredoškooláci častejšie uvádzali, že problém násilia nikto neriešil (SŠ: 47,3%, ZŠ: 37,5%). Zo strachu, aby situáciu ešte nezhoršili, nikomu o šikanovaní nepovedalo 16,1% žiakov základných škôl a 13,1% stredoškoolákov. Prezentované zistenia ukázali, že šikanovanie a prejavy násilia sa vo vyššej miere vyskytli v základných školách a je potrebné venovať im v tomto type školy omnoho viac pozornosti než doteraz.

Graf 4 *Riešenie šikanovania v základných a stredných školách*

Poznámka: Graf je zostavený z odpovedí respondentov, ktorí šikanovanie z rôznej pozície zažili

1.6 Frekvencia šikanovania

Okrem mapovania výskytu šikanovania v školskom prostredí sme zamerali pozornosť aj na jeho frekvenciu a to nielen z pozície obeť, ale i svedka a agresora. Najmenej skúseností so šikanovaním mali respondenti z pozície **aktéra** (10,7%), ktorý ubližoval iným osobám, aj to jeden až dva krát v živote (7,6%) alebo občas (2,5%). Vyššiu intenzitu násilia zo strany agresora priznal iba minimálny počet opýtaných (často: 0,2%, takmer denne: 0,4%).

Asi pätina (20,8%) žiakov základných a stredných škôl sa stala **obeťou** prejavov násilia, pričom túto nepríjemnú situáciu najčastejšie zažili len výnimočne (13,5%) alebo občas (4,6%, často: 1,4%, takmer denne: 1,3%).

Svedkom šikanovania bola viac než polovica respondentov (56,7%), ktorá opäť v najvyššom počte videla len raz-dva krát v živote (33,5%) a občas (15,4%, často: 5,1%, takmer denne: 2,8%) ako aktér šikanovania ubližuje slabšej osobe.

Porovnanie údajov za roky 2005 a 2014

Porovnanie výsledkov ukázalo, že oproti zisteniam z roku 2005 stúpol výraznejšie počet opýtaných, ktorí boli svedkami (2005: 41,1%, 2014: 56,8%) a obeťami šikanovania (2005: 13,4%, 2014: 20,8%). Na približne rovnakej úrovni zostal počet respondentov, ktorí patrili k agresorom (2005: 10,3%, 2014: 10,7%). Okrem toho bol zaznamenaný nárast počtu respondentov, ktorí mali so šikanovaním iba jednorazové skúsenosti a to vo všetkých sledovaných skupinách a zvýšil sa počet žiakov základných a stredných škôl, ktorí boli občasnými svedkami tohto sociálno-patologického javu. Na približne rovnakej úrovni zostal počet respondentov, ktorí zriedkavo šikanovali iných alebo sa občas stali obeťami násilia.

Prezentované zistenia ukázali, že šikanovanie v školskom prostredí má oproti zisteniam z roku 2005 stúpajúcu tendenciu.

Tabuľka 5 *Frekvencia šikanovania*

Frekvencia šikanovania	Agresor		Svedok		Obet'	
	2005	2014	2005	2014	2005	2014
nemá skúsenosti	89,7	89,3	58,9	43,2	86,6	79,2
raz- dva krát v živote	6,1	7,6	21,7	33,5	7,0	13,5
občas	2,7	2,5	12,3	15,4	4,6	4,6
často	1,5	0,6	7,1	7,9	1,8	2,7

1.7 Prejavy šikanovania zo strany spolužiakov, učiteľov, kamarátov a rodičov

V súvislosti s analýzou konkrétnych prejavov násilia bola vo výskume žiakom základných a stredných škôl, predložená **škála 10 prejavov násilia**, s cieľom zistiť, či ich vo vzájomnej komunikácii používali nielen rovesníci (spolužiáci a kamaráti), ale aj dospelí (rodičia a učitelia). Prezentované zistenia potvrdili, že respondenti sa najčastejšie s stretávali prejavmi násilia v triednom kolektíve a v rovesníckej skupine, s výnimkou nezmyselných príkazov a vyhrážok, kde dominovali učitelia. Opýtaní v najnižšej miere zažili šikanovanie zo strany učiteľov a rodičov. V týchto skupinách respondenti veľmi kriticky zhodnotili vyhrážky, vymáhanie osobných vecí a dávanie nezmyselných príkazov, ktoré v podstate môžu byť v niektorých prípadoch prejavom šikanovania iba z pohľadu adolescentov, nie dospelých osôb.

V triednom kolektíve zažili žiaci základných a stredných škôl najčastejšie vulgárne nadávky (51,4%), ironické poznámky a výsmech (43,4%). Už v omnoho nižšej miere ich spolužiáci ignorovali (16,7%), zničili im osobné veci (15,7%), fyzicky ich napadli (13,7%), sexuálne obťažovali (12,4%), vyhrážali sa (11,8%), vymáhali od nich rôzne veci (10,1%) a dávali im nezmyselné príkazy (7,9%).

Zo strany **učiteľov** sa stali žiaci základných a stredných škôl najmä terčom ironických poznámok (16,0%), museli vykonávať nezmyselné príkazy (11,4%), okrem toho im pedagógovia vulgárne nadávali (10,3%) a vyhrážali sa im (9,1%). Už vo výrazne nižšom počte zažili respondenti od svojich učiteľov ignorovanie (4,6%), sexuálne obťažovanie (3,5%), fyzické útoky (2,9%), ničenie osobných vecí (2,7%) a ich vymáhanie (1,9%).

Situácia zaznamenaná **v skupine rovesníkov** korešponduje v nižšej miere s výsledkami zistenými v skupine spolužiakov. Opýtaní sa v partii kamarátov najčastejšie stretli s vulgárnymi nadávkami (38,5%) a s ironickými poznámkami (27,6%). Už omnoho menej žiakov základných a stredných škôl zažilo v rovesníckej skupine sexuálne obťažovanie (11,5%), ignorovanie (10,0%), fyzické napadnutie (9,7%), ničenie osobných vecí (8,1%), vydávanie nezmyselných príkazov (7,1%), vymáhanie osobných vecí (7,0%) a vyhrážky (6,9%).

Podobná situácia bola zistená aj **u rodičov**, i keď mali zo všetkých skupín výrazne najnižšie hodnoty. Aj v rodinnom prostredí prevládali vulgárne nadávky (9,1%), nezmyselné príkazy (7,6%), ironia a výsmech (7,5%). Už v nižšej miere sa otcovia a matky svojim deťom vyhrážali (5,7%), fyzicky ich trestali (5,4%), prípadne im zničili osobné veci (2,4%), ignorovali ich (2,3%) a vymáhali od nich osobné veci (1,7%). Sexuálne obťažovanie (0,6%) sa ako prejav násilia objavil v rodinnom prostredí v najnižšej miere.

Tabuľka 6

Prejavy šikanovania (kladné odpovede uvedené v %)

Prejavy šikanovania	Spolužiaci	Učitelia	Kamaráti	Rodičia
vulgárne nadávky	51,4	10,3	38,5	9,1
irónia, výsmech	43,4	16,0	27,6	7,5
fyzický útok	13,7	2,9	9,7	5,4
vyhrážky	11,8	9,1	6,9	5,7
ničenie osobných vecí	15,7	2,7	8,1	2,4
sexuálne obťažovanie	12,4	3,5	11,5	0,6
vymáhanie vecí	10,1	1,9	7,0	1,7
ignorovanie	16,7	4,6	10,0	2,3
nezmyselné príkazy	7,9	11,4	7,1	7,6

Porovnanie údajov za základné a stredné školy

Porovnanie výsledkov výskumu ukázalo, že **rovesníci v triede** žiakom základných škôl častejšie vulgárne nadávali (ZŠ: 55,0%, SŠ: 46,8%), fyzicky ich napádali (ZŠ: 16,2%, SŠ: 10,6%), vyhrážali sa im (ZŠ: 12,9%, SŠ: 10,5%), ničili ich osobné veci (ZŠ: 19,2%, SŠ: 11,3%), vylúčili ich z kolektívu (ZŠ: 17,6%, SŠ: 15,5%) a nútili ich vykonávať nezmyselné príkazy (ZŠ: 8,9%, SŠ: 6,5%). Stredoškolyáci zažili od spolužiakov vo vyššej miere sexuálne obťažovanie (SŠ: 13,3%, ZŠ: 11,7%) a vymáhanie osobných vecí (SŠ: 10,5%, ZŠ: 9,9%). Obidve skupiny opýtaných boli v približne rovnakej miere v triednom kolektíve terčom ironických poznámok a výsmechu (ZŠ: 43,2%, SŠ: 43,6%). Z prezentovaných výsledkov výskumu je zrejmé, že prejavy šikanovania v triednom kolektíve boli vo vyššom počte zaznamenané v základných školách, a preto by bolo potrebné venovať viac pozornosti šikanovaniu v tomto type školy.

Stredoškolyáci zažili vo vyššej miere od svojich **učiteľov** vulgárne nadávky (SŠ: 12,8%, ZŠ: 8,2%), iróniu a výsmech (SŠ: 20,1%, ZŠ: 12,7%), vyhrážky a zastrašovanie (SŠ: 11,0%, ZŠ: 7,6%), ignorovanie (SŠ: 5,8%, ZŠ: 3,6%) a nezmyselné príkazy (SŠ: 13,6%, ZŠ: 9,5%). Žiaci základných škôl sa častejšie stali terčom fyzických útokov (ZŠ: 4,1%, SŠ: 2,6%) a vo vyššom počte zažili aj vymáhanie osobných vecí (ZŠ: 3,5%, SŠ: 2,3%). Obidve skupiny respondentov v približne rovnakom počte uviedli ničenie vecí (ZŠ aj SŠ: zhodne po 2,7%) a sexuálne obťažovanie (ZŠ: 3,3%, SŠ: 3,8%). Z prezentovaných výsledkov výskumu je zrejmé, že na prejavy šikanovania zo strany pedagógov častejšie upozorňovali stredoškolyáci.

V základných aj v stredných školách patrili k najfrekvencovanejším prejavom šikanovania v **rovesníckej skupine** vulgárne nadávky (ZŠ: 39,0%, SŠ: 37,9%) a ironické poznámky (ZŠ: 26,1%, SŠ: 29,6%). Žiaci základných škôl sa častejšie stali terčom fyzických útokov (ZŠ: 10,4%, SŠ: 8,9%), vyhrážok a zastrašovania (ZŠ: 7,3%, SŠ: 6,4%), kamaráti im vo vyššom počte ničili osobné veci (ZŠ: 8,8%, SŠ: 7,2%) a nútili ich vykonávať nezmyselné príkazy (ZŠ: 7,2%, SŠ: 6,6%). Stredoškolyákov rovesníci vo vyššej miere sexuálne obťažovali (SŠ: 12,9%, ZŠ: 10,3%) a vymáhali od nich osobné veci (SŠ: 8,1%, ZŠ: 6,0%). Približne rovnaký počet opýtaných v oboch typoch škôl sa kamaráti snažili vylúčiť z kolektívu (ZŠ: 9,9%, SŠ: 10,2%). Z prezentovaných výsledkov výskumu je zrejmé, že prejavy šikanovania sa v pomerne veľkej miere vyskytovali aj v rovesníckych skupinách, čo je vzhľadom na vek respondentov a ich snahu zaradiť sa medzi rovesníkov hodnotené negatívne.

Stredoškolyáci častejšie než žiaci základných škôl zažili v **rodinnom prostredí** najmä vulgárne nadávky (SŠ: 10,9%, ZŠ: 7,7%), ironické poznámky (SŠ: 10,6%, ZŠ: 5,0%), fyzické tresty (SŠ: 6,0%, ZŠ: 4,9%), vyhrážky (SŠ: 6,5%, ZŠ: 5,0%) a vykonávanie nezmyselných príkazov (SŠ: 8,3%, ZŠ: 7,1%). Obidve skupiny opýtaných boli v približne rovnakej miere v domácom prostredí sexuálne obťažované (ZŠ: 0,8%, SŠ: 0,4%), prípadne im niekto ničil osobné veci (ZŠ aj SŠ: zhodne po 2,4%), vymáhal ich od nich (ZŠ: 1,6%, SŠ: 1,8%) a ignoroval ich (ZŠ: 2,0%, SŠ: 21,5%).

Tabuľka 7 *Negatívne javy v správaní v jednotlivých skupinách (kladné odpovede uvedené v %)*

Prejavy šikanovania	Spolužiaci		Učitelia		Kamaráti		Rodičia	
	ZŠ	SŠ	ZŠ	SŠ	ZŠ	SŠ	ZŠ	SŠ
vulgárne nadávky	55,0	46,8	8,2	12,8	39,0	37,9	7,7	10,9
irónia, výsmech	43,2	43,6	12,7	20,1	26,1	29,6	5,0	10,6
fyzický útok	16,2	10,6	4,1	2,6	10,4	8,9	4,9	6,0
vyhrážky	12,9	10,5	7,6	11,0	7,3	6,4	5,0	6,5
ničenie osobných vecí	19,2	11,3	2,7	2,7	8,8	7,2	2,4	2,4
sexuálne obťažovanie	11,7	13,3	3,3	3,8	10,3	12,9	0,8	0,4
vymáhanie vecí	9,9	10,5	3,5	2,3	6,0	8,1	1,6	1,8
ignorovanie	17,6	15,5	3,6	5,8	9,9	10,2	2,0	2,5
nezmyselné príkazy	8,9	6,5	7,6	11,0	7,2	6,6	7,1	8,3

Prezentované výsledky výskumu ukázali, že vo všetkých sledovaných skupinách mali výraznú dominanciu vulgárne nadávky a ironické poznámky. V pomerne vysokej miere bolo zistené aj fyzické násilie, vykonávanie nezmyselných príkazov, vyhrážky a zastrašovanie. Je potrebné si uvedomiť, že deti vo veku od 13 do 18 rokov prežívajú obdobie adolescencie, v ktorom sa formuje ich osobnosť, sú citliví na svoj výzor, formuje sa ich sebavedomie, vytvárajú sa sociálne vzťahy k rovesníkom aj k ostatným ľuďom v okolí. Z týchto dôvodov je dôležité, aby deti a mladí ľudia neboli frustrovaní z toho, že ľudia žijúci v najbližšom okolí (rodičia učitelia, kamaráti a spolužiaci) ich psychicky ubíjajú, nadávajú im, vysmievajú sa im, prípadne ich bijú, vyhrážajú sa im, berú a ničia im veci a ubližujú im aj iným spôsobom. Prežívanie týchto situácií môže neskôr negatívne ovplyvniť ich psychické a fyzické zdravie.

2. Elektronické šikanovanie z pohľadu žiakov základných a stredných škôl

2.1 Osobné skúsenosti žiakov základných a stredných škôl s elektronickým šikanovaním

V súčasnej dobe, ktorá je determinovaná rýchlym nástupom a používaním nových informačných technológií sa prejavy násilia preniesli aj do tejto oblasti. Šikanovanie pomocou nových elektronických médií (internet, mobilný telefón) sa od klasického odlišuje tým, že obeť síce nie je vystavená priamym fyzickým útokom, avšak agresor, prípadne agresori sú často neznámi a obeť sa nedokáže a ani nevie, voči komu sa má brániť. Z týchto dôvodov môže mať oveľa hlbší dosah ako fyzické šikanovanie (Kariková, S, 2011,104-105).

Skúsenosti s elektronickým šikanovaním nemalo až 72,6% opýtaných. Prostredníctvom internetu zažila tieto nepríjemné situácie pätina respondentov (20,0%) a 2,2% žiakov základných a stredných škôl bolo šikanovaných cez mobilný telefón. Online šikanovanie prostredníctvom internetu aj mobilného telefónu uvádzalo 5,2% respondentov.

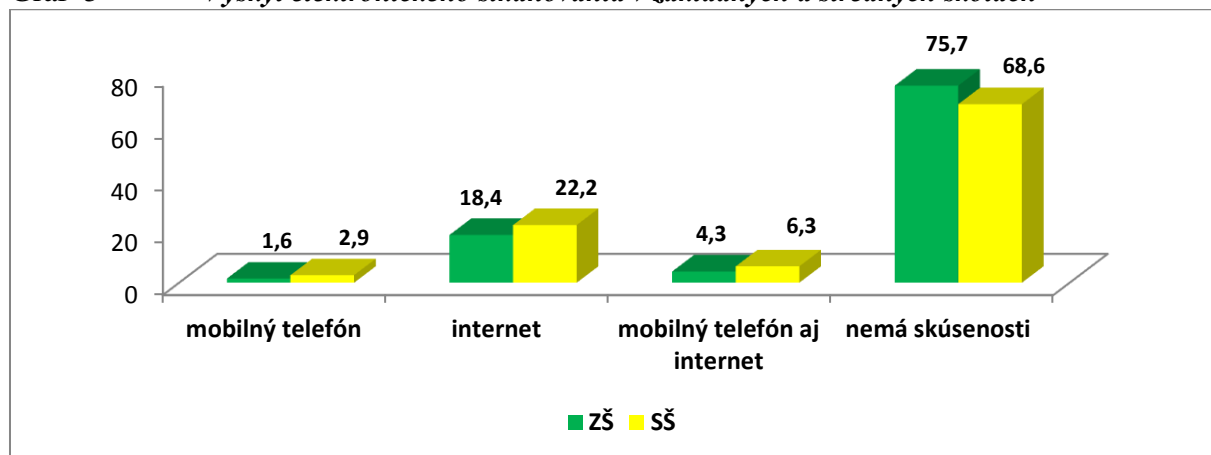
S elektronickým šikanovaním sa ešte nikdy nestretlo 74,6% chlapcov a 71,0% dievčat. Dievčatá vo vyššej miere zažili kyberšikanovanie realizované cez internet (dievčatá: 21,6%, chlapci: 18,1%) a približne rovnaký počet opýtaných v obidvoch skupinách bol šikanovaný prostredníctvom mobilných textových správ – tzv. SMSiek (dievčatá: 2,1%, chlapci: 2,3%) alebo obidvomi spôsobmi (dievčatá: 5,3%, chlapci: 4,9%). Zistené údaje ukázali, že viac skúseností s online šikanovaním mali dievčatá než chlapci.

Porovnanie údajov za základné a stredné školy

Žiaci stredných škôl mali viac skúseností s elektronickým šikanovaním (SŠ: 31,4%, ZŠ: 24,3%). Stredoškóľáci vo vyššom počte zažili online šikanovanie, a to nielen prostredníctvom mobilných textových správ (SŠ: 2,9%, ZŠ: 1,6%), internetu (SŠ: 22,2%, ZŠ: 18,4%), ale

i obidvoch moderných komunikačných prostriedkoch (SŠ: 6,3%, ZŠ: 4,3%). S týmto druhom násilia nemali žiadne skúsenosti viac než tri štvrtiny (75,7%) žiakov základných škôl a 68,6% stredoškolákov.

Graf 5 *Výskyt elektronického šikanovania v základných a stredných školách*

2.2 Skúsenosti so šikanovaním cez mobil alebo internet

Okrem výskytu elektronického šikanovania v základných a stredných školách bolo dôležité zistiť, do akej miery sa respondenti na tomto spôsobe šikanovania aj osobne podieľali. Z výsledkov výskumu vyplynulo, že skúsenosti s elektronickým šikanovaním nemalo až 68,8% opýtaných. Obeťami elektronického šikanovania sa stalo 11,7% respondentov a 16,9% žiakov základných a stredných škôl patrilo k svedkom týchto nepríjemných situácií. Nevhodné textové správy alebo maily poslalo iným osobám 2,6% opýtaných.

Skúsenosti s elektronickým šikanovaním nemalo 70,7% chlapcov a 67,2% dievčat. Chlapci častejšie patrili k agresorom (chlapci: 4,1%, dievčatá: 1,4%), zatiaľ čo dievčatá (14,5%, chlapci: 8,4%) sa vo vyššom počte stali obeťami elektronického šikanovania. Svedkami tohto nového sociálno-patologického javu bol približne rovnaký počet opýtaných v obidvoch skupinách (chlapci: 16,8%, dievčatá: 16,9%).

Žiadne skúsenosti s elektronickým šikanovaním nemali asi tri štvrtiny opýtaných žijúcich v najväčších mestách (viac ako 100 000: 74,7%, od 50 001 do 100 000: 66,5%, od 10 001 do 50 000: 69,2%, od 2 001 do 10 000: 66,6%, menej ako 2 000: 70,2%). Opýtaní s trvalým bydliskom v mestách s počtom obyvateľov od 50 001 do 100 000 sa častejšie než ostatní stali obeťami (od 50 001 do 100 000: 12,9%, viac ako 100 000: 11,5%, od 10 001 do 50 000: 11,3%, od 2 001 do 10 000: 11,8%, menej ako 2 000: 11,5%) alebo svedkami (od 50 001 do 100 000: 19,2%, viac ako 100 000: 11,5%, od 10 001 do 50 000: 16,4%, od 2 001 do 10 000: 18,7%, menej ako 2 000: 16,4%) tohto moderného sociálno-patologického javu. K agresorom patrili najmä žiaci základných a stredných škôl pochádzajúci z miest s počtom obyvateľov od 2 001 do 10 000 (2,9%) a od 10 001 do 50 000 (3,0%, menej ako 2 000: 1,9%, od 50 001 do 100 000: 1,5%, viac ako 100 000: 2,2%). Z prezentovaných údajov vyplynulo, že obeťami a svedkami kyberšikanovania boli najčastejšie žiaci základných a stredných škôl žijúci v mestách s počtom obyvateľov od 50 001 do 100 000, zatiaľ čo aktérmi elektronického šikanovania sa stali respondenti s trvalým bydliskom v obciach a mestách s počtom obyvateľov od 2 001 do 50 000.

S prejavmi elektronického šikanovania sa ešte nikdy nestretlo viac než 70,0% opýtaných pochádzajúcich z Bratislavského (75,3%), Nitrianskeho (70,0%) a Banskobystrického kraja (72,2%), pričom najnižší počet respondentov, ktorí nemali skúsenosti s týmto modernými negatívnymi javmi, pochádzal zo Žilinského kraja (63,1%). K obeťami kyberšikanovania patrili najmä opýtaní žijúci v Žilinskom (14,6%) a Košickom kraji (13,9%). Svedkami tohto násilného správania boli omnoho častejšie než ostatní mladí obyvatelia Trenčianskeho

(19,1%) a Prešovského kraja (19,5%) a k agresorom patrili najmä respondenti s trvalým bydliskom v Žilinskom (3,7%) a Prešovskom kraji (4,0%). Uvedené zistenia potvrdili, že v najvyšší počet respondentov, ktorí patrili k obetiam a agresorom pochádzal zo Žilinského kraja, Svedkami tohto násilného správania boli najmä opýtaní žijúci v Trenčianskom a Prešovskom kraji. Najmenej skúseností s elektronickým šikanovaním mali žiaci základných a stredných škôl s trvalým bydliskom v Bratislavskom kraji.

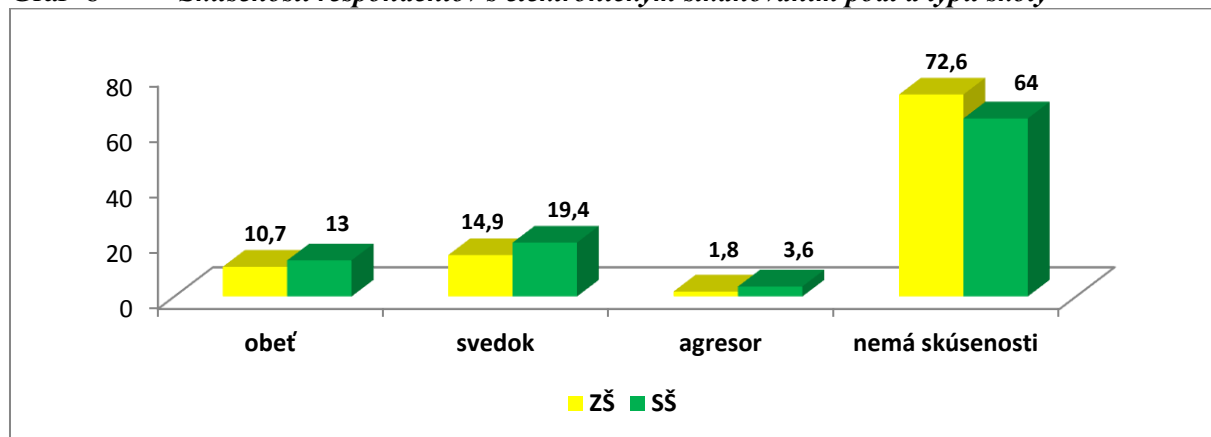
Tabuľka 8 *Výskyt elektronického šikanovania podľa krajov*

Skúsenosti s elektronickým šikanovaním	BA	TT	TN	NR	ŽI	BB	PO	KO
obeť	10,4	13,1	12,8	11,1	14,6	8,8	9,4	13,9
agresor	2,0	2,1	2,0	2,5	3,7	2,4	4,0	2,2
svedok	12,3	15,9	19,1	16,4	18,6	16,6	19,5	16,7
nemá skúsenosti	75,3	68,9	66,1	70,0	63,1	72,2	67,1	67,2

Porovnanie údajov za základné a stredné školy

Žiadne skúsenosti s elektronickým šikanovaním nemalo 72,6% žiakov základných škôl a 64,0% stredoškolákov. Žiaci stredných škôl patrili častejšie k obetiam (SŠ: 13,0%, ZŠ: 10,7%), svedkom (SŠ: 19,4%, ZŠ: 14,9%) aj agresorom (SŠ: 3,6%, ZŠ: 1,8%), ktorí prostredníctvom mobilných telefónov a internetu ubližovali iným osobám. Z uvedeného je zrejmé, že výrazne viac skúseností s elektronickým šikanovaním mali stredoškoláci než žiaci základných škôl.

Graf 6 *Skúsenosti respondentov s elektronickým šikanovaním podľa typu školy*

2.3 Prejavy násillia realizované prostredníctvom informačno- komunikačných médií

Elektronické šikanovanie má rôzne formy a prejavy. Môže ísť o krátke mobilné správy s nevhodným obsahom, výhražné maily, zosmiešňovanie a ohováranie na sociálnych sieťach, uverejnenie videí, v ktorých je obeť zachytená v rôznych kompromitujúcich chvíľach až po krádež hesla a rozposielanie správ a mailov iným osobám pod falošnou identitou. Na túto otázku odpovedali iba respondenti (628-28,3%), ktorí priznali osobné skúsenosti so šikanovaním cez elektronické médiá. Z ich odpovedí vyplynulo, že najčastejšie zažili urážky, ponižovanie (62,3%) a ohováranie (51,9%). Už v nižšom počte sa im agresor prostredníctvom mobilných telefónov a internetu vyhráždal a snažil sa ich zastrašiť (32,9%) alebo ich sexuálne obťažoval (17,5%). Iba 3,7% opýtaných uviedlo iné formy kyberšikanovania ako napr. zverejnenie kompromitujúcich fotografií a videí, krádež hesla, vytvorenie falošnej identity a pod.

Dievčatá sa častejšie stretli s urážkami, ponižovaním (dievčatá: 67,8%, chlapci: 54,4%), ohováraním (dievčatá: 58,1%, chlapci: 42,9%) a sexuálnym obťažovaním (dievčatá: 19,0%, chlapci: 15,4%), pričom chlapci vo vyššom počte uvádzali iné prejavy elektronického

šikanovania (chlapci: 4,6%, dievčatá: 3,0%). Rovnaký počet opýtaných v oboch skupinách (zhodne po 32,8%) zažil vyhrážky a zastrašovanie.

Všetci respondenti bez ohľadu na vek sa najčastejšie stretli s urážkami a ponižovaním (13 rokov: 58,7%, 14 rokov: 58,8%, 15 a 17 rokov: zhodne po 63,9%, 16 rokov: 64,9%, 18 rokov: 63,0%). Vyhrážky a zastrašovanie zažili najmä respondenti vo veku 16 (36,1%) a 18 rokov (37,0%, 17 rokov: 28,6%, 15 rokov: 35,3%, 14 rokov: 30,5%, 13 rokov: 30,2%). Sedemnásťroční stredoškooláci uvádzali vo vyššej miere ohováranie (17 rokov: 58,0%, 18 rokov: 50,6%, 16 rokov: 54,6%, 15 rokov: 49,6%, 14 rokov: 48,9%, 13 rokov: 49,2%), Agresor sexuálne obťažoval najmä opýtaných vo veku 15 (19,5%) a 18 rokov (19,8%, 17 rokov: 18,5%, 16 rokov: 17,5%, 14 rokov: 16,8%, 13 rokov: 9,5%). Iné prejavy kyberšikanovania zažili v najvyššej miere žiaci základných a stredných škôl vo veku 14 (5,3%) a 17 rokov (5,0%, 18 rokov: 1,2%, 16 rokov: 4,1%, 15 rokov: 3,0%, 13 rokov: 1,6%). Až tri štvrtiny opýtaných pochádzajúcich z Bratislavského kraja boli v rámci kyberšikanovania urážaní a ponižovaní, pričom tieto negatívne skúsenosti v najnižšej miere uvádzala viac než polovica žiakov z Banskobystrického a Prešovského kraja. Respondentom žijúcim v Trnavskom (35,6%) a Prešovskom kraji (37,6%) sa agresori častejšie vyhrážali a zastrašovali ich. Ohováranie prostredníctvom krátkych mobilných správ a sociálnych sietí zažili žiaci základných a stredných škôl s trvalým bydliskom v Trnavskom kraji (61,6%). So sexuálnym obťažovaním sa stretli najmä respondenti pochádzajúci z Prešovského kraja (27,1%), ktorí častejšie než ostatní zažili aj iné prejavy kyberšikanovania (Prešovský kraj: 7,1%).

Tabuľka 9 Prejavy násillia prostredníctvom IKT (len žiaci, ktorí mali skúsenosti)

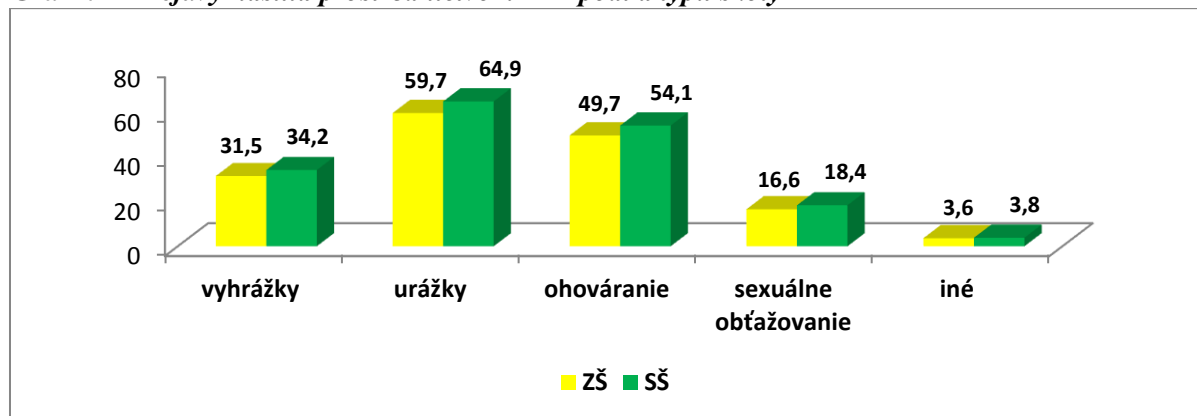
Prejavy násillia prostredníctvom IKT	BA	TT	TN	NR	ŽA	BB	PO	KE
urážky a ponižovanie	75,0	61,6	64,0	66,2	60,9	53,4	54,1	66,7
vyhrážky a zastrašovanie	25,0	35,6	33,7	32,5	33,6	28,8	37,6	33,3
ohováranie	50,0	61,6	43,8	53,2	50,1	49,3	50,6	58,7
sexuálne obťažovanie	11,7	20,5	11,2	16,9	14,1	21,9	27,1	16,0
iné	1,7	2,7	4,5	2,6	5,4	2,7	7,1	1,3

Poznámka: Súčet presahuje 100%, pretože respondenti mohli odpovedať prostredníctvom viacerých možností

Porovnanie údajov za základné a stredné školy

Prezentované zistenia ukázali, že stredoškooláci vo vyššej miere zažili vyhrážky a zastrašovanie (SŠ: 34,2%, ZŠ: 31,5%), urážky a ponižovanie (SŠ: 64,9%, ZŠ: 59,7%), ohováranie (SŠ: 54,1%, ZŠ: 49,7%) a sexuálne obťažovanie (SŠ: 18,4%, ZŠ: 16,6%). Iné prejavy elektronického šikanovania uviedol približne rovnaký počet žiakov základných (3,6%) a stredných škôl (3,8%). Prezentované zistenia ukázali, že i keď stredoškooláci mali viac skúseností s najčastejšími prejavmi elektronického šikanovania, bol počet žiakov základných škôl, ktorí mali tieto negatívne skúsenosti, pomerne vysoký.

Graf 7 Prejavy násillia prostredníctvom IKT podľa typu školy

Poznámka: Súčet presahuje 100%, pretože respondenti mohli odpovedať prostredníctvom viacerých možností.

2.4 Osoba, ktorá bola o elektronickom šikanovaní informovaná

Elektronické šikanovanie patrí medzi pomerne nové sociálno-patologické javy. Odhaliť agresora je v tomto prípade pomerne ťažké, pretože sa deje vo virtuálnom svete, kde nie je pre agresora problém zmeniť si totožnosť a vydávať sa za úplne inú osobu. Z odpovedí respondentov, ktorí sa už s elektronickým šikanovaním stretli vyplynulo, že najčastejšie sa týmto problémom zdôverili kamarátom (40,1%). Necelá tretina opýtaných o elektronickom šikanovaní nepovedala nikomu (27,1%), asi pätina (20,8%) žiakov základných a stredných škôl sa poradila s rodičmi a 12,8% respondentov porozprávalo o tomto probléme spolužiakom. Už omnoho nižší počet respondentov sa poradil so súrodencami (4,2%), učiteľmi (3,7%) alebo s inou, bližšie neurčenou osobou (3,5%).

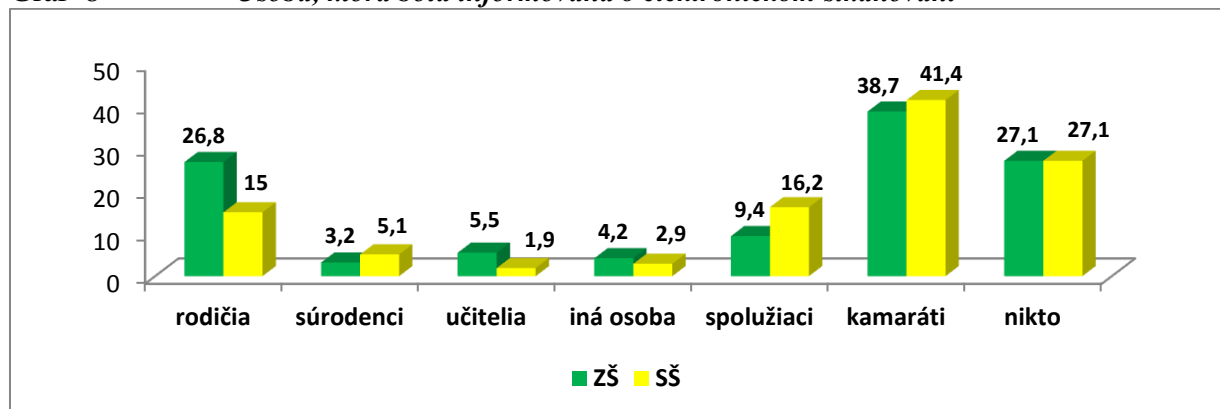
Dievčatá sa s problémom elektronického šikanovania častejšie zdôverili rovesníkom (dievčatá: 45,5%, chlapci: 32,4%) alebo rodičom (dievčatá: 26,2%, chlapci: 12,9%). Chlapci vo vyššom počte o týchto negatívnych zážitkoch nepovedali nikomu (chlapci: 33,6%, dievčatá: 22,6%), prípadne sa o nich porozprávali so spolužiakmi (chlapci: 14,8%, dievčatá: 11,4%) alebo učiteľmi (chlapci: 5,1%, dievčatá: 2,7%). Približne rovnaký počet opýtaných v obidvoch skupinách sa poradil so súrodencami (dievčatá: 4,1%, chlapci: 4,3%) alebo inou osobou (dievčatá: 3,3%, chlapci: 3,9%). Prezentované zistenia ukázali, že dievčatá o šikanovaní hovorili najčastejšie s rovesníkmi, zatiaľ čo chlapci si tieto negatívne zážitky predovšetkým nechávali len pre seba.

Najmladší opýtaní vo vyššej miere než ostatní povedali o kyberšikanovaní rodičom (13 rokov: 29,5%, 14 rokov: 26,0%, 15 rokov: 20,7%, 16 rokov: 16,8%, 17 rokov: 13,0%, 18 rokov: 22,2%). So súrodencami sa porozprávali najmä šestnásťroční respondenti (9,9%, 17 rokov: 3,5%, 18 a 15 rokov: zhodne po 3,7%, 14 rokov: 2,3%, 13 rokov: 1,6%). Pedagógom sa zdôverili v najvyššej miere najmladší žiaci základných škôl (13 rokov: 6,6%, 14 rokov: 4,6%, 15 rokov: 4,4%, 16 rokov: 4,0%, 17 rokov: 1,7%, 18 rokov: 1,2%), zatiaľ čo opýtaní vo veku 14 rokov (3,8%, 15 rokov: 4,4%, 16 rokov: 4,0%, 17 rokov: 3,5%, 18 rokov: 2,5%, 13 rokov: 1,6%) sa poradili s inou, bližšie neurčenou osobou. Sedemnásťroční stredoškólači častejšie než ostatní povedali o šikanovaní kamarátom (17 rokov: 44,3%, 18 rokov: 39,5%, 16 rokov: 39,6%, 15 rokov: 39,3%, 14 rokov: 40,5%, 13 rokov: 34,4%) a spolužiakom (17 rokov: 19,1%, 18 rokov: 16,0%, 16 rokov: 14,9%, 15 rokov: 5,9%, 14 rokov: 12,2%, 13 rokov: 9,8%). Pätnásťroční žiaci základných a stredných škôl si tieto nepríjemné zážitky nechali len pre seba (15 rokov: 32,6%, 16 rokov: 21,8%, 17 rokov: 23,5%, 18 rokov: 29,6%, 13 rokov: 27,9%, 14 rokov: 26,7%).

Porovnanie údajov za základné a stredné školy

Porovnanie údajov za podsúbory žiakov základných a stredných škôl ukázalo, že žiaci základných škôl omnoho častejšie povedali o elektrickom šikanovaní rodičom (ZŠ: 26,8%, SŠ: 15,0%), učiteľom (ZŠ: 5,5%, SŠ: 1,9%) a inej osobe (ZŠ: 4,2%, SŠ: 2,9%). Stredoškólači sa vo vyššej miere zdôverili súrodencom (SŠ: 5,1%, ZŠ: 3,2%), spolužiakom (SŠ: 16,2%, ZŠ: 9,4%) a kamarátom (SŠ: 41,4%, ZŠ: 38,7%). Rovnaký počet opýtaných v obidvoch typoch škôl (zhodne po 27,1%) si tieto negatívne zážitky nechal pre seba a nepovedal o nich nikomu. Prezentované zistenia potvrdili, že žiaci základných škôl, ktorí zažili elektronické šikanovanie častejšie hľadali pomoc u dospelých (rodičov a učiteľov), pričom stredoškólači sa vo vyššej miere zdôverili rovesníkom (súrodencom, kamarátom a spolužiakom).

Graf 8

Osoba, ktorá bola informovaná o elektronickom šikanovaní

Poznámka: Súčet presahuje 100%, pretože respondenti mohli odpovedať prostredníctvom viacerých možností.

ZÁVERY

Výsledky výskumu potvrdili skutočnosť, že šikanovanie sa vo vysokej miere vyskytuje v školskom prostredí. Objasniť šikanovanie a spravodlivo potrestať vinníkov je veľmi zložitý proces, preto je potrebné, aby rodičia a učitelia pravdivo informovali deti a mladých ľudí o tomto probléme a poskytli im nové poznatky o možnostiach riešenia, venovali viac pozornosti tomuto závažnému sociálno-patologickému problému, ktorý môže mať aj podobu trestného činu a poučili deti o zodpovednosti za svoje činy, dali vždy najavo svoj odmietavý postoj k prejavom násilia a boli dostatočnou zárukou ochrany obete a potrestania osoby, ktorá šikanovala iných, vysvetlili deťom neprípustnosť akéhokoľvek násilia a poučili ich o spôsoboch, pomocou ktorých sa môžu pred týmito negatívnymi javmi brániť a poskytli im dostatok informácií o možnostiach riešenia týchto nepríjemných situácií. Jednou z moderných foriem je aj možnosť on-line poradenstva na www.prevenciasikanovania.sk.

Okrem toho je potrebné, aby učitelia v základných a stredných školách viac propagovali preventívne aktivity a realizáciu preventívnych programov v školskom prostredí, venovali pozornosť elektronickému šikanovaniu a poučili žiakov o tom, ako sa majú brániť a snažili sa o dobrú vzájomnú spoluprácu s rodičmi svojich žiakov pri odhaľovaní a riešení šikanovania. Ministerstvo školstva poskytlo v metodickom usmernení č. 7/2006-R z 28. Marca 2006 k prevencii a riešeniu šikanovania žiakov v školách a školských zariadeniach podrobné informácie týkajúce sa tohto závažného spoločensky negatívneho javu. Rieši v ňom nielen charakteristiku šikanovania, ale zaoberá sa aj otázkami prevencie, metódami riešenia a opatreniami na riešenie situácie a nutnosťou vytvorenia spolupráce nielen s rodičmi žiakov, ale aj s ďalšími inštitúciami.

LITERATÚRA

KARIKOVÁ, S.: *Psychické poruchy v detstve a dospelosti*. Banská Bystrica : UMB, 2011. ISBN 978-80-554-0417-2

Metodické usmernenie č. 7/2006-R z 28. marca 2006 k prevencii a riešeniu šikanovania žiakov v školách a školských zariadeniach

PÉTIOVÁ, M.: *Šikanovanie v základných a stredných školách*. Závěrečná správa z výskumu. Bratislava, CVTI SR 2014